

УДК 342.9 (477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.6.46>

НАДЄЙКО М.М.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОЗАСУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ**DIGITALIZATION OF EXTRA-JUDICIAL OVERSIGHT OF PUBLIC ADMINISTRATION ENTITIES IN THE FIELD OF ENTREPRENEURSHIP: ADMINISTRATIVE AND LEGAL PRINCIPLES**

Наукова публікація присвячена дослідженню адміністративно-правових засад цифровізації позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Зазначається, що традиційні форми позасудового контролю значною мірою базуються на бюрократизованих процедурах, паперовому документообігу, інституційній розпорошеності та істотній залежності від людського фактора, тому вони дедалі менше відповідають сучасним потребам забезпечення оперативного адміністративного реагування, ефективного захисту прав суб'єктів господарювання та формування передбачуваного регуляторного середовища.

Підкреслено, що особливої актуальності набуває проблема модернізації механізмів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності, оскільки саме ця сфера традиційно характеризується значним рівнем адміністративного втручання, високою інтенсивністю дозвільних, погоджувальних, реєстраційних і контрольних процедур, а також потенційною конфліктністю між публічним інтересом та свободою здійснення господарської діяльності.

За результатами дослідження встановлено, що цифровізація позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності є комплексним напрямом розвитку сучасного адміністративного права, який поєднує трансформацію адміністративної процедури, розвиток електронного врядування, посилення прозорості владної діяльності, мінімізацію корупційних факторів та інтеграцію інтелектуальних цифрових технологій у механізми публічного контролю. Ефективність такого підходу безпосередньо залежить від формування цілісної адміністративно-правової моделі, здатної забезпечити баланс між технологічною інноваційністю, ефективністю державного управління та належним рівнем юридичного захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Підкреслено важливість розроблення та прийняття перспективного Закону України «Про штучний інтелект», яким будуть врегульовані, у тому числі, і питання використання технології штучного інтелекту для здійснення позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Ключові слова: цифровізація, адміністративно-правові засади, позасудовий контроль, підприємницька діяльність, публічне адміністрування, оскарження, омбудсмен, інституції, штучний інтелект, удосконалення.

The scientific publication is devoted to the study of the administrative and legal framework for the digitalization of extra-judicial oversight of the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity.

It is noted that traditional forms of extra-judicial oversight are largely based on bureaucratized procedures, paper-based document management, institutional fragmentation, and significant dependence on the human factor. Consequently, they increasingly fail to meet contemporary needs for prompt administrative response, effective protection of the rights of business entities, and the establishment of a predictable regulatory environment.

It is emphasized that the issue of modernizing the mechanisms of extra-judicial oversight over the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity is of particular relevance, since this sphere has traditionally been characterized by a significant level of administrative intervention, a high intensity of licensing, approval, registration, and supervisory procedures, as well as potential conflict between the public interest and the freedom to conduct business activities.

The study establishes that the digitalization of extra-judicial oversight over the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity constitutes a comprehensive direction in the development of modern administrative law, combining the transformation of administrative procedures, the advancement of e-governance, the enhancement of transparency in public authority activities, the minimization of corruption-related factors, and the integration of intelligent digital technologies into public oversight mechanisms. The effectiveness of this approach directly depends on the formation of a coherent administrative and legal model capable of ensuring a balance between technological innovation, the efficiency of public administration, and an adequate level of legal protection for the rights of business entities.

The importance of adopting the Law of Ukraine "On Artificial Intelligence" is emphasized, as it would regulate, inter alia, issues related to the use of artificial intelligence technologies for carrying out extra-judicial oversight over the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity.

Key words: *digitalization, administrative and legal framework, extra-judicial oversight, entrepreneurial activity, public administration, appeals, ombudsman, institutions, artificial intelligence, improvement.*

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку публічного адміністрування характеризується глибокою трансформацією організаційно-правових механізмів реалізації владно-управлінських функцій, що зумовлено стрімким розвитком цифрових технологій, зміною моделей взаємодії між державою, суспільством і суб'єктами господарювання, а також зростанням вимог до ефективності, прозорості та підконтрольності діяльності суб'єктів публічної влади. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема модернізації механізмів позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності, оскільки саме ця сфера традиційно характеризується значним рівнем адміністративного втручання, високою інтенсивністю дозвільних, погоджувальних, реєстраційних і контрольних процедур, а також потенційною конфліктністю між публічним інтересом та свободою здійснення господарської діяльності. Традиційні форми позасудового контролю, що значною мірою базуються на бюрократизованих процедурах, паперовому документообігу, інституційній розпороченості та істотній залежності від людського фактору, дедалі менше відповідають сучасним потребам забезпечення оперативного адміністративного реагування, ефективного захисту прав суб'єктів господарювання та формування передбачуваного регуляторного середовища.

Особливої гостроти зазначена проблематика набуває у контексті необхідності мінімізації корупційо-генних факторів у сфері публічного адміністрування. Надмірна адміністративна дискреція, непрозорість процедур ухвалення управлінських рішень, обмежений доступ до інформації про перебіг адміністративних проваджень, складність використання механізмів адміністративного оскарження, а також інформаційна асиметрія між суб'єктами владних повноважень і представниками бізнесу створюють сприятливе середовище для адміністративних зловживань та неправомірного впливу на реалізацію публічно-владних повноважень. У таких умовах цифровізація виступає не лише як інструмент технологічної модернізації державного управління, але і як важливий адміністративно-правовий механізм підвищення прозорості, стандартизації процедур, забезпечення належної фіксації адміністративних дій та зниження впливу суб'єктивного людського чинника на результати контрольної діяльності. Водночас цифрова трансформація здатна суттєво спростити доступ суб'єктів підприємницької діяльності до інформаційних ресурсів, електронних

адміністративних послуг, процедур адміністративного оскарження та інструментів контролю за законністю діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Додатковою актуальністю зазначеному дослідженню надає розвиток технологій штучного інтелекту, які створюють принципово нові можливості для трансформації механізмів позасудового контролю. Сучасні цифрові інтелектуальні системи здатні забезпечувати автоматизований аналіз великих масивів адміністративної інформації, виявлення системних порушень у діяльності суб'єктів владних повноважень, моніторинг дотримання процедурних вимог, ідентифікацію потенційних корупційних ризиків, аналіз адміністративної практики та інтелектуальний супровід процедур адміністративного захисту. Водночас інтеграція таких технологій у сферу публічного адміністрування породжує нові правові виклики, пов'язані з визначенням меж допустимого використання алгоритмічних систем у владно-управлінській діяльності, забезпеченням прозорості цифрових рішень, захистом персональних даних, дотриманням принципу законності та недопущенням заміщення юридично відповідального публічно-владного розсуду автономними технологічними механізмами. За таких умов дослідження адміністративно-правових засад цифровізації позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності набуває як суттєвого теоретичного, так і безпосереднього практичного значення.

Питання адміністративно-правового регулювання відносин між суб'єктами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності досліджували такі відомі вчені, як Д. Бабенко, О. Болгар, А. Боровик, С. Віннік, М. Віхляєв, Т. Гончарук, О. Деренько, О. Дубинський, Л. Дудник, Н. Заярна, О. Камушков, О. Клим, М. Ковальова, Т. Коломоєць, А. Ковач, А. Красовська, Х. Кульгавець, А. Ластовецький, С. Лисенко, П. Лютіков, Д. Парамонов, Ю. Сагайдак, В. Селіванов, В. Тильчик, Л. Хомко, К. Чаплигін, А. Чорна, О. Юшкевич.

Проте адміністративно-правові засади цифровізації позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності ще не були предметом окремого дослідження, що актуалізує необхідність підготовки цієї публікації.

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження сучасного стану адміністративно-правового регулювання цифровізації позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності, а також визначення перспективних напрямів його удосконалення.

Методологія цієї публікації включає класичне поєднання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження. Крім того, застосовуються такі відомі наукові підходи, як телеологічний, цивілізаційний, антропологічний, інструментальний та синергетичний.

Результати дослідження. У вітчизняній адміністративно-правовій доктрині питання контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування традиційно розглядаються як складова забезпечення законності реалізації владних повноважень, гарантування прав приватних осіб та підтримання належного балансу між публічними й приватними інтересами. Фундаментальні підходи до розуміння адміністративного права як механізму правового впорядкування взаємодії між державою та особою були сформульовані у працях В. Авер'янова, який послідовно обґрунтував необхідність трансформації адміністративного права від владно-командної моделі до системи, орієнтованої на забезпечення прав людини, правову визначеність, належне адміністрування та сервісну спрямованість діяльності публічної адміністрації [1]. У межах такого підходу контроль за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування розглядається не лише як інструмент внутрішньої адміністративної дисципліни, але й як гарантія зовнішньої підконтрольності владних рішень, особливо в тих сферах, де реалізація адміністративної дискреції безпосередньо впливає на свободу підприємницької діяльності.

В працях Ю. Битяка контроль розглядається як невід'ємний структурний елемент механізму публічного управління, спрямований на забезпечення законності, ефективності та належного функціонування органів влади [2]. Такий підхід дозволяє розглядати позасудовий контроль не лише як реакцію на вже вчинене порушення, але і як превентивний механізм запобігання адміністративним дисфункціям та зловживанням. Аналогічно В. Колпаков в своїх наукових працях послідовно обґрунтовує значення адміністративного права як системи процедурно врегульованої взаємодії між державою та приватною особою, де контроль виконує функцію процесуального запобіжника проти довільного адміністративного втручання [3]. Важливим для досліджуваної тематики є і підхід О. Кузьменко, яка акцентує увагу на процедурній формі як фундаментальній гарантії законності адміністративної діяльності, коли ефективність адміністративного контролю

визначається не лише змістом управлінського рішення, але й дотриманням установленної процедури його прийняття [4].

Сучасні доктринальні підходи також пов'язують розвиток адміністративного права з цифровою трансформацією публічного адміністрування. У цьому контексті С. Стеценко в своїх працях акцентує увагу на необхідності адаптації класичних адміністративно-правових інститутів до нових технологічних умов функціонування держави [5]. Такий підхід є особливо доречним для дослідження цифровізації позасудового контролю, оскільки йдеться не про просте впровадження окремих електронних сервісів, а про системну трансформацію механізму реалізації контрольної функції держави в умовах цифрового врядування.

Питання контролю в юридичній доктрині часто пов'язується із юридичною відповідальністю за порушення відповідних норм підконтрольними суб'єктами публічного адміністрування.

Так, у монографії Д. Лук'янца «Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання» питання контролю розглядається переважно через механізм адміністративно-деліктного впливу держави на учасників суспільних відносин. Хоча дослідження безпосередньо не присвячене контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва, його положення мають важливе значення для розуміння контрольної функції держави. Автор аналізує адміністративну відповідальність як інструмент забезпечення законності у сфері державного управління, акцентуючи увагу на правовій природі адміністративного примусу, підставах притягнення до відповідальності та механізмах реагування на порушення встановлених правил. У контексті підприємницької діяльності це дозволяє розглядати контроль як форму владного впливу, що реалізується через наглядові та юрисдикційні повноваження уповноважених органів. Праця є цінною тим, що розкриває зв'язок між контрольною-наглядовою діяльністю та застосуванням адміністративних санкцій як способу забезпечення правопорядку у сфері господарської діяльності [6].

У межах досліджень, присвячених правовим засадам публічного адміністрування в Україні, контроль розглядається як ключова категорія адміністративного права. Так, С. Ківалов та Л. Біла окрему увагу приділяють питанням контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування. Науковці розглядають публічне адміністрування як систему організаційно-правового впливу держави на суспільні процеси, в межах якої контроль є однією з ключових управлінських функцій. Особливу увагу в їх роботах приділено адміністративному контролю, внутрішньому відомчому контролю, судовому контролю та іншим формам перевірки правомірності дій адміністративних органів [7]. У контексті підприємницької діяльності такий підхід дає можливість розглядати контроль як необхідний елемент балансу між реалізацією владних повноважень держави та забезпеченням свободи підприємництва, запобіганням зловживанням адміністративним втручанням і порушенню прав суб'єктів господарювання.

Особливе значення для правильного розуміння контролю в організації публічного управління мають праці, присвячені дослідженню зарубіжного досвіду адміністрування суспільних відносин, надання адміністративних послуг тощо. Так, у колективній монографії «Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України» питання контролю досліджується через процедурний підхід до діяльності органів публічної адміністрації. Науковці не зосереджуються безпосередньо на контрольній діяльності, однак аналіз адміністративних процедур має суттєве значення для розуміння механізмів контролю у сфері підприємництва. В монографії, зокрема, обґрунтовується необхідність чіткої процедурної регламентації діяльності адміністративних органів як гарантії прозорості, передбачуваності та законності їхніх рішень. Особливе значення має акцент на правах приватних осіб у відносинах із державою, можливостях оскарження адміністративних рішень, дотриманні процедурних стандартів та забезпеченні належного адміністративного процесу [8]. Для сфери підприємницької діяльності це має принципове значення, оскільки контроль за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування реалізується не лише через інституційні механізми нагляду, а й через процедурні гарантії захисту прав суб'єктів господарювання від неправомірних рішень чи бездіяльності адміністративних органів.

Отже, аналіз зазначених праць свідчить, що питання контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності досліджується комплексно, але з різних наукових позицій: через адміністративно-деліктний механізм забезпечення законності, через функціонально-інституційний аналіз публічного адміністрування та його контрольних повноважень, а також через процедурні гарантії правомірної діяльності адміністративних органів і захисту прав приватних осіб. Сукупно вищезазначені праці формують теоретичну основу для

розуміння контролю як багаторівневого правового механізму забезпечення законності, підзвітності та ефективності діяльності публічної адміністрації у сфері підприємництва.

Нормативно-правові засади цифровізації позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності формуються на основі комплексного регулювання адміністративних процедур, цифрової взаємодії, інформаційної відкритості, електронної ідентифікації, захисту персональних даних та антикорупційної політики. Центральне місце в цій системі належить Закону України «Про адміністративну процедуру», який закріплює універсальні стандарти адміністративного провадження, включаючи принципи законності, пропорційності, неупередженості, добросовісності, своєчасності, офіційності, права особи бути вислуханою, доступу до матеріалів справи, обов'язку належного мотивування адміністративного акта та права на адміністративне оскарження [9]. Значення цього нормативного акта для цифровізації позасудового контролю є фундаментальним, оскільки саме він формує процесуальну основу, яка дозволяє трансформувати адміністративне провадження в цифровий формат без втрати базових гарантій належного адміністрування. У контексті підприємницької діяльності це означає можливість створення цифрових процедур, у межах яких суб'єкт господарювання отримує реальний доступ до процедурного захисту, інформації про хід провадження, механізмів оскарження та контролю за правомірністю адміністративних дій.

Важливим структурним елементом цифрової трансформації є правове регулювання електронних адміністративних послуг. Закон України «Про адміністративні послуги» закладає організаційно-правові засади сервісної взаємодії між державою та приватними особами [10], однак у сучасних умовах його функціональне значення виходить за межі класичної сервісної моделі. Ефективна цифровізація позасудового контролю вимагає інтеграції адміністративних послуг, процедур адміністративного оскарження, інформаційної підтримки та контрольних механізмів у межах єдиного цифрового адміністративного середовища. За такого підходу цифрова адміністративна послуга перестає бути лише технічним сервісом і перетворюється на елемент повноцінного адміністративно-правового механізму забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Не менш важливим є законодавство у сфері доступу до публічної інформації. Закон України «Про доступ до публічної інформації» забезпечує базові гарантії відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень [11], однак у умовах цифрової трансформації виникає потреба у значно ширшому розумінні інформаційної доступності. Для ефективного позасудового контролю недостатньо формального права на отримання інформації за запитом; необхідним є створення інтегрованого цифрового середовища, яке забезпечує постійний доступ до актуальних адміністративних даних, статусу проваджень, контрольних рішень, процесуальних строків та мотивувальної частини адміністративних актів. Саме інформаційна відкритість у цифровому форматі виступає одним із ключових інструментів мінімізації корупційних ризиків, оскільки зменшує інформаційну асиметрію між публічною адміністрацією та суб'єктами господарювання.

Юридична можливість повноцінного функціонування цифрових адміністративних процедур безпосередньо залежить від належного нормативного забезпечення електронного документообігу, цифрової ідентифікації та довірчих послуг. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» створює правові передумови для використання електронних документів у юридично значущих відносинах [12], тоді як Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» формує механізми автентифікації, підтвердження цифрового волевиявлення та юридичного визнання електронної взаємодії [13]. Для досліджуваної тематики це має особливе значення, оскільки саме ці нормативні інструменти забезпечують правову валідність електронного подання скарг, цифрового обміну процесуальними документами, автоматизованого фіксування адміністративних дій та електронного здійснення позасудового контролю.

Окремого значення в умовах цифровізації набуває захист персональних даних. Закон України «Про захист персональних даних» закріплює базові вимоги до правомірної обробки інформації [14], однак цифровий позасудовий контроль потенційно передбачає обробку значних масивів чутливих даних, включаючи інформацію про суб'єктів господарювання, їх взаємодію з адміністративними органами, результати перевірок, скарги, процесуальні документи та інші юридично значущі відомості. За таких умов цифровізація повинна супроводжуватися не лише технологічним удосконаленням, але й посиленням адміністративно-правовим регулюванням питань конфіденційності, інформаційної безпеки, кіберзахисту та відповідальності за неправомірне використання даних.

Особливе місце в досліджуваній проблематиці займає антикорупційний аспект. Закон України «Про запобігання корупції» визначає базові засади антикорупційної політики держави [15], однак цифровізація позасудового контролю відкриває нові адміністративно-правові механізми антикорупційної превенції. Автоматизація процедурних етапів, цифрова фіксація управлінських дій, стандартизація алгоритмів адміністративної взаємодії, мінімізація прямого контакту між посадовими особами та представниками бізнесу, а також можливість цифрового аудиту процедур створюють передумови для істотного зменшення корупційних факторів. Разом із тим необхідно врахувати, що недостатньо врегульована цифровізація здатна породжувати нові форми адміністративного зловживання, пов'язані вже не з індивідуальною дискрецією посадової особи, а з непрозорістю цифрових процедур або алгоритмічних рішень.

У цьому контексті особливого значення набуває питання використання технологій штучного інтелекту як інструменту цифрового позасудового контролю, що потребує окремого адміністративно-правового аналізу з урахуванням сучасних міжнародних і європейських стандартів [16-20].

Використання технологій штучного інтелекту у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності є одним із найбільш перспективних напрямів модернізації сучасного адміністративного права, оскільки дозволяє суттєво розширити функціональні можливості контрольної діяльності, підвищити її оперативність, точність та превентивний потенціал. Якщо традиційний адміністративний контроль здебільшого має реактивний характер і активізується вже після виникнення порушення або надходження відповідного звернення, то цифрові інтелектуальні системи створюють можливість переходу до проактивної моделі контролю, заснованої на постійному моніторингу адміністративної практики, аналізі ризиків та ранньому виявленні потенційних відхилень від вимог законності. У сфері підприємницької діяльності, де адміністративні процедури характеризуються значним обсягом інформації, високою інтенсивністю взаємодії між бізнесом і державою та підвищеним рівнем регуляторного впливу, такий підхід є особливо перспективним.

Практичний потенціал штучного інтелекту в межах цифрового позасудового контролю охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів. По-перше, йдеться про автоматизований моніторинг адміністративної діяльності, у межах якого алгоритмічні системи можуть аналізувати масиви управлінських рішень, виявляти нетипові або аномальні адміністративні практики, ідентифікувати системні порушення процедурних стандартів, здійснювати контроль дотримання строків адміністративного провадження та фіксувати відхилення від встановлених регламентів. По-друге, штучний інтелект може використовуватися для виявлення потенційних корупційних ризиків шляхом аналізу повторюваних моделей поведінки, непропорційних рішень, процедурної вибіркості або аномальної концентрації певних типів адміністративних результатів. По-третє, суттєвий потенціал має використання технологій аналізу природної мови для дослідження текстів адміністративних актів, скарг, відповідей адміністративних органів, мотивувальних частин рішень та інших документів із метою виявлення ознак формального розгляду, недостатнього мотивування, логічної суперечливості або потенційного порушення процедурних гарантій [16; 17; 19].

Окремий науково-практичний інтерес становить використання великих мовних моделей та генеративного штучного інтелекту, включаючи системи, подібні до ChatGPT, у межах механізмів цифрового адміністративного контролю. Такі технології можуть виступати не як автономні суб'єкти владного волевиявлення, а як допоміжні інтелектуальні інструменти правового супроводу, аналітичного моніторингу та інформаційного забезпечення адміністративних процедур. Зокрема, подібні системи потенційно здатні забезпечувати інтелектуальну правову навігацію для суб'єктів підприємницької діяльності, допомагати у підготовці адміністративних звернень або скарг, здійснювати попередній аналіз правової релевантності проблемної ситуації, систематизувати адміністративну практику, виявляти типові процедурні порушення та підтримувати функціонування цифрових компласнс-механізмів у сфері взаємодії бізнесу з публічною адміністрацією. Для суб'єктів господарювання це може означати суттєве зниження бар'єрів доступу до адміністративного захисту, особливо в ситуаціях, коли складність нормативного середовища фактично ускладнює реалізацію права на ефективне адміністративне оскарження.

Водночас адміністративно-правове використання штучного інтелекту потребує чіткої нормативної регламентації, оскільки впровадження інтелектуальних алгоритмів у владно-управлінську діяльність несе не лише потенційні переваги, але й суттєві юридичні ризики. Насамперед йдеться про необхідність безумовного дотримання принципу законності, відповідно до якого будь-яке застосування алгоритмічних систем у межах публічного адміністрування повинно мати

чітко визначену нормативну основу, зрозумілі межі компетенції, процедури використання та належні гарантії юридичної відповідальності. Особливу небезпеку становить ризик трансформації традиційної адміністративної дискреції у так звану цифрову дискрецію, коли суб'єктивний розсуд посадової особи фактично заміщується непрозорою алгоритмічною логікою, яка не піддається належному зовнішньому контролю або правовій перевірці.

У цьому контексті особливого значення набувають міжнародні та європейські стандарти регулювання штучного інтелекту. OECD Principles on Artificial Intelligence закріплюють базові принципи відповідального використання штучного інтелекту, включаючи прозорість, підзвітність, орієнтацію на людину та дотримання верховенства права [16]. Аналогічно Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence, ухвалена UNESCO, наголошує на необхідності етичного та юридично безпечного використання інтелектуальних технологій, особливо в тих сферах, де вони здатні впливати на права людини або реалізацію владних повноважень [17]. Особливо важливим для адміністративно-правового аналізу є Regulation (EU) 2024/1689 (AI Act), який закладає ризик-орієнтовану модель правового регулювання штучного інтелекту та фактично формує сучасний європейський стандарт допустимого алгоритмічного втручання у публічно значущі сфери [19].

Ключовими адміністративно-правовими принципами, які повинні бути імplementовані у національну модель цифрового позасудового контролю, є принцип пояснюваності алгоритмічних рішень, принцип людського контролю, принцип підзвітності, принцип недискримінації та принцип ефективного правового захисту. Пояснюваність алгоритмічних процесів є фундаментальною умовою реалізації права суб'єкта підприємницької діяльності на розуміння підстав адміністративного реагування або цифрової аналітичної оцінки. Людський контроль є необхідною гарантією недопущення автономного заміщення юридично відповідального владного рішення технологічною системою. Підзвітність передбачає збереження персоніфікованої юридичної відповідальності за наслідки використання штучного інтелекту у публічному адмініструванні. Принцип недискримінації має запобігати використанню алгоритмів, здатних відтворювати системні упередження або формувати нерівний адміністративний вплив. Нарешті, принцип ефективного правового захисту вимагає, щоб будь-які цифрові або алгоритмічні механізми не звужували можливості суб'єктів господарювання щодо адміністративного чи судового оскарження [18; 19].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що цифровізація позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності є комплексним напрямом розвитку сучасного адміністративного права, який поєднує трансформацію адміністративної процедури, розвиток електронного врядування, посилення прозорості владної діяльності, мінімізацію корупціогенних факторів та інтеграцію інтелектуальних цифрових технологій у механізми публічного контролю. Ефективність такого підходу безпосередньо залежить від формування цілісної адміністративно-правової моделі, здатної забезпечити баланс між технологічною інноваційністю, ефективністю державного управління та належним рівнем юридичного захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Окремо слід підкреслити важливість розроблення та прийняття перспективного Закону України «Про штучний інтелект» (з урахуванням положень європейського Artificial Intelligence Act), яким будуть врегульовані, у тому числі, і питання використання технології штучного інтелекту для здійснення позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Перспективність подальшого дослідження цієї тематики зумовлена необхідністю дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання цифровізації позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов. (голова). К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
3. Колпаков В.К. Адміністративне право України: навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 544 с.
4. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 208 с.

5. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2011. 624 с.
6. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання: монографія. Суми: Університетська книга, 2006. 367 с.
7. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. Вид. друге, перероб. і доп. Одеса: Юридична література, 2002. 312 с.
8. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / упоряд. В.П. Тимошук. Київ: Факт, 2003. 496 с.
9. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20> (дата звернення: 20.07.2024).
10. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> (дата звернення: 20.07.2024).
11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 20.07.2024).
12. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 20.07.2024).
13. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 1 грудня 2022 р. № 2801-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20> (дата звернення: 20.07.2024).
14. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 20.07.2024).
15. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 20.07.2024).
16. OECD. OECD Principles on Artificial Intelligence. Paris: OECD, 2019. URL: <https://oecd.ai/en/ai-principles> (дата звернення: 20.10.2024).
1. 17. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO, 2021. URL: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics> (дата звернення: 20.10.2024).
17. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Union. 2012/C 326/02. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (дата звернення: 20.10.2024).
18. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 20.10.2024).
19. United Nations. E-Government Survey 2024: Accelerating Digital Transformation for Sustainable Development. New York: United Nations, 2024. URL: <https://desapublications.un.org/publications/un-e-government-survey-2024> (дата звернення: 20.10.2024).

Дата першого надходження статті до видання: 13.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025